

Innledning: Å forske med institusjonell etnografi

May-Linda Magnussen Universitetet i Agder

Ann Christin E. Nilsen Universitetet i Agder

For å være ærlig ble jeg ganske lei meg av å studere sosiologi. Alt det vi lærte om ulikhet, om konflikter, undertrykkelse av kvinner og ... Vi snakket bare om det. Men jeg har *levd* det. Det var livet mitt. Men det var det ingen som snakket om. Jeg vet ikke om noen tenkte på det.

Dette utdraget er fra en samtale med en student som migrerte til Norge som ung voksen, og som etter en stund begynte å studere sosiologi. Hun vokste opp i et land som er rammet av krig, og der kvinner har få rettigheter og mange utfordringer. Erfaringen hun deler, minner om den sosiologen Dorothy E. Smith (1987) skriver om i boken *The everyday world as problematic*. Den handler om den fremmedgjøringen sosiologi kan bidra til når erfaringer – slik de oppleves og føles på kroppen av spesifikke mennesker – settes til side og erstattes av begreper som tilsynelatende beskriver erfaringene og de større samfunnsmessige forholdene disse erfaringene inngår i og er preget av. Sitatet synliggjør også den frustrasjonen vi kan kjenne når sosiologi ikke hjelper oss å forstå og skape mer handlingsrom i vårt eget og andres liv, og ikke bidrar til å endre maktforhold som virker inn på livet vårt.

Denne boken handler om institusjonell etnografi – eller nærmere bestemt *erfaringer* med institusjonell etnografi. Institusjonell etnografi (IE) er en måte å gjøre samfunnsforskning på som opprinnelig ble utformet av Dorothy E. Smith, og som tok utgangspunkt i nevnte fremmedgjøring og frustrasjon. Dorothy E. Smith (1926–2022) tok sin doktorgrad ved universitetet i Berkeley i California, der hun også var aktiv i kvinnebevegelsen. Kort tid etter at hun var ferdig med doktorgraden, ble hun alenemor til

sine to små sønner. Erfaringen med å være mor gjorde henne oppmerksom på at den sosiologien hun lærte, ikke hjalp henne å forstå hvordan det hadde seg at hennes egen hverdag ble som den ble. Hun opplevde at det var stor avstand mellom det hun erfarte i sitt hverdagsliv som mor, og det sosiologien på universitetet handlet om. Det hun lærte – og etter hvert selv underviste i – på universitetet, hjalp henne for eksempel ikke å forstå den nagende følelsen av at hun var en dårlig mor for sønnene sine (Griffith & Smith, 2004). Denne erfaringen fikk henne til å spørre seg:

Why was it that the social sciences wanted to explain people's behavior (to whom?) rather than, say, to explain the behavior of the economy, or the society, or the political process to people, particularly as these enter into, organize, and disorganize people's lives? (Smith, 1999, s. 32)

Hva gjør at samfunnsforskere er opptatt av å utvikle begreper og teorier som sikter mot å forklare folks atferd? Hvem sine interesser tjener slik kunnskap? Og hvordan kan vi som forskere i stedet samarbeide med våre forskningsdeltakere om å forstå hvordan ting i hverdagen blir som de blir, og derigjennom bidra til å endre samfunnet? Disse spørsmålene motiverte Smith til å utvikle institusjonell etnografi, og hun arbeidet med dem helt frem til sin død.

I institusjonell etnografi er menneskers hverdagsliv – eller nærmere bestemt våre erfaringer – startstedet for forskningen. Enda mer konkret kan vi si at forskeren sikter mot å få sine forskningsdeltakere til å italesette sin kunnskap om sin egen gjøren (sitt *arbeid* eller sin *virksomhet*) i bestemte relasjoner. Institusjonell etnografi er basert på en helhetlig tilnærming til folks gjøren som inkluderer både fysiske handlinger og mentale, følelsesmessige og språklige aktiviteter. Det som utforskes, er imidlertid ikke folks erfaringer *i seg selv*, men de sosiale relasjonene som former erfaringene våre. Med andre ord kan vi si at det som studeres, er hvordan erfaringene våre er *sosialt organisert*. Oppmerksomheten rettes mot hvordan det vi gjør, er preget av arbeidet eller virksomheten til mennesker vi inngår i relasjoner til, og som vi selv kan identifisere. Den er imidlertid også rettet mot hvordan vår gjøren er formet av arbeidet eller virksomheten til mennesker vi inngår i mer indirekte og mindre synlige relasjoner til. Disse menneskene kan gjøre noe som påvirker oss, selv om de befinner seg på et helt annet sted enn oss, og dette «noe» kan også ha skjedd til en annen tid enn den vi befinner oss i på et gitt tidspunkt. Smith (2005) bruker betegnelsen *lokale* og *translokale relasjoner* for å skille slike sosiale relasjoner fra

hverandre. Institusjonell-etnografisk forskning sikter altså ikke kun mot å synliggjøre det folk gjør i hverdagslivet sitt, men mot å synliggjøre lite synlige forbindelser mellom slik gjøren og samfunnskrefter som virker i og utenfor hverdagslivet vårt.

La oss vise til et eksempel. Gjennom mange samtaler mellom Smith og kollega Alison Griffith, som også var alenemor, fant de ut at de begge kjente en vedvarende følelse av å være dårlige mødre. Denne erfaringen brukte de som utgangspunkt for et forskningsprosjekt hvor de intervjuet hverandre, andre mødre i ulike situasjoner og skoleansatte. Forskningen beveget seg altså etter hvert videre fra mødres – inkludert deres eget – hverdagsliv og inn i institusjonelle, tekstliggjorte relasjoner. Den viste at skolen som institusjon baserte seg på at noen i familien brukte mye tid på å tilrettelegge for og følge opp barns skolegang. Hvorvidt familien kunne «levere» den innsatsen skolen forventet, avhang imidlertid blant annet av antall voksne i familien og av familiens økonomi. Kjernefamilier med hjemmeværende eller deltidsarbeidende mødre, som oftest fra middelklassen, hadde best mulighet til å gjøre det tilretteleggings- og oppfølgingsarbeidet skolen forventet.

Gjennom forskningen fant Griffith og Smith (2004) dermed ut at den dårlige samvittigheten de begge følte, var fremkalt av sosiale relasjoner de inngikk i, som strakk seg langt ut over de menneskene de møtte direkte, der og da. Den var med andre ord fremkalt av det Smith kaller *styringsrelasjoner*. Generaliserte, abstraherte forståelser som brukes av mennesker på tvers av tid og rom, og som ofte materialiseres i institusjonelle tekster og på andre måter, bidro til å skape den dårlige samvittigheten. Slike abstraherte forståelser får betydning idet vi forholder oss til dem ved å tilpasse oss eller motsette oss dem. Det er gjennom vår *aktivering* av disse forståelsene at de virker styrende på vår gjøren. Griffith og Smith opplevde at folk de møtte i hverdagen, forventet et standardisert «morsarbeid» fra dem og ikke tok hensyn til hvordan hverdagslivet deres så ut. Disse standardiserte forventningene kom til uttrykk i både det folk sa og gjorde, og i ulike tekster.

Forskningen gjorde Griffith og Smith i stand til å utfordre sosiale krefter som virket på en uheldig måte i både deres eget og andres liv, og som var skapt av maktforhold i samfunnet. Å vende tilbake til de menneskene vi starter ut forskningen vår med, for å utvide vår og deres kunnskap om hvordan det har seg at ting i hverdagen deres blir som de blir, er en avgjørende del av å gjøre institusjonell etnografi. Gjennom utforskning av hvordan folks erfaringer er sosialt organisert, kan vi oppdage hvordan styring skjer og virker, og derigjennom bidra til motstand mot styring. Slik kan vi gjøre

samfunnsforskning *med og for* folk i stedet for *om* folk (Smith, 2005; Smith & Griffith, 2022).

Vi som er redaktører av denne boken, har selv, i likhet med Griffith og Smith, erfart at institusjonell etnografi har hjulpet oss å få øye på maktutøvelse og muligheter for motstand i eget og andres liv. Vi har erfart fremgangsmåten som *nyttig* for vår kunnskapsutvikling, men også som *viktig* for samfunnsutviklingen vi inngår i. Det gjør at vi ønsker å bidra til at enda flere kan ta fremgangsmåten i bruk. Dette ønsket har motivert oss i arbeidet med denne boken.

Bokens inngang til institusjonell etnografi

Det har etter hvert kommet mange bøker som beskriver og forklarer institusjonell etnografi. Det finnes også mange akademiske tekster som er basert på institusjonell-etnografiske studier. Å lese mye av denne litteraturen har vært viktig for vår forståelse av metodologien. Det har også vært viktig for oss å lese Smiths tidlige tekster, fra tiden før institusjonell etnografi fantes som begrep. Samtidig har vi selv erfart at det kan være krevende å «lese seg inn i» institusjonell etnografi. Vår egen erfaring, men også erfaringen til studenter og stipendiater vi har veiledet, er at vi mest effektivt lærer institusjonell etnografi ved å prøve ut (noen av) de begrepsmessige verktøyene i fremgangsmåten for å se hva de gjør med forskerblikket vårt.

Samtidig har vi selv også hatt stor nytte av å lese om andres erfaringer med å gjøre institusjonell etnografi. I 2015 utkom antologien *I hjertet av velferdsstaten: En invitasjon til institusjonell etnografi*, redigert av Karin Widerberg. Dette var den første boken på norsk om – og om å gjøre – institusjonell etnografi, og vi begge skrev kapitler til den. Å få innblikk i hvordan andre forsto og gjorde institusjonell etnografi, og ikke minst i hva folk strevet med, betød mye for oss og var noe vi også fikk innblikk i gjennom arbeidet med antologien *Institutional ethnography in the Nordic region* (Lund & Nilsen, 2019a), som vi bidro til på redaktør- og forfattersiden.

Å få innblikk i forskeres erfaringer med institusjonell etnografi er ikke minst viktig fordi fremgangsmåten, slik vi ser det, gir forskere stort handlingsrom. At institusjonell etnografi kalles en fremgangsmåte eller metodologi, kan gi inntrykk av at det er én riktig, detaljert oppskrift for hvordan slik forskning skal gjøres. Smith (2006) selv var imidlertid opptatt av at det ikke er én bestemt måte å gjøre institusjonell etnografi på. Selv forstår vi institusjonell etnografi som en forskningsorientering, som kan

sammenliknes med en måte å se og tenke på. Forskingen vår er guidet av begrepsmessige verktøy som Smith har utviklet. Disse er relativt åpne og er laget for å fremme oppdagelse. De retter blikket vårt i visse retninger, og gir retning til analysen av det vi får øye på.

Selv om vi finner institusjonell etnografis begreper nyttige i datautvikling og analyse, tilsier erfaringen vår – som både forskere, undervisere og veiledere – at de også kan komme i veien for blikket vårt og den sosiologiske fantasien vår. Den tilsier også at vi kan bli for opptatt av begrepene, og av hvordan de mest presist kan forstås. Smith advarte mot å bli for opphengt i institusjonell etnografis begreper, fordi disse ikke er viktige i seg selv. Det er hva de kan hjelpe oss å oppdage, som er viktig. Dette synspunktet slutter vi oss til.

Ved å lese denne boken får du dermed ikke en enkel og entydig oppskrift på hvordan institusjonell etnografi skal gjøres. Ei heller får du nødvendigvis tilgang til mer presise begrepsdefinisjoner enn dem du kan finne i andre tekster om institusjonell etnografi. I stedet kan du nok oppleve at vi forfattere skriver om begrepene på litt ulike måter, og at vi legger vekt på ulike sider ved dem. Det boken gir innblikk i, er forfatterens motivasjon for, erfaringer med og refleksjoner rundt det å sette seg inn i og bruke institusjonell etnografi i forskningen sin. Dersom vi skal beskrive boken ved hjelp av begreper fra institusjonell etnografi, kan vi si at den i stor grad synliggjør *arbeid* eller *virksomhet* knyttet til å sette seg inn i og bruke begreper fra institusjonell etnografi, fra forfatterens *ståsted*. De fleste forfatterne befinner seg på et tidlig stadium i sine forskningsløp, eller de har startet disse løpene ved å bruke andre teoretiske og metodiske orienteringer enn institusjonell etnografi. Kapitlene handler dermed i stor grad om det erkjennelsesmessige arbeidet det å bli fortrolig med institusjonell etnografi innebærer.

Kapitlene i boken er som nevnt skrevet fra forfatterens ståsted. Det gjør at menneskene bak kapitlene trer tydeligere frem enn hva som gjelder i en del andre tekster om institusjonell etnografi. Vi har ikke valgt en slik innretning på kapitlene for å rette oppmerksomheten mot enkeltindivider, eller for å ta oppmerksomheten bort fra menneskene forskningen vår aller mest skal komme til nytte for. Vi har valgt det fordi institusjonell etnografi, som en generalisert måte å tenke, snakke og skrive om samfunnsforskning på (som *styring*), «treffer» forskere med et mangfold av erfaringer, kunnskap og interesser. Selv om forfatterne i denne boken deler ståsted som forskere og universitetsansatte, er vi ulike som fagpersoner og mennesker.

Vi befinner oss også i ulike situasjoner. Slik boken viser, vil slike forskjeller påvirke hva vi tar med oss fra institusjonell etnografi, og hvordan vi bruker tilnærmingen. De vil også påvirke hvorvidt, i hvilken grad og hvordan vi i forskningen vår også bruker annen teori enn den som ligger til grunn for institusjonell etnografi.

Vi mener det er viktig å få frem dette mangfoldet i hvordan institusjonell etnografi gjøres, og som kan skjules bak den diskursen institusjonell etnografi kan forstås som. Vi håper en slik tydeliggjøring kan legge til rette for at enda flere forskere blir interessert i innsikter og redskaper fra fremgangsmåten. Widerberg, som er den som aller mest har fremmet institusjonell etnografi i Norge og Norden, har ikke dyrket og vaktet grenser mellom institusjonell etnografi og annen sosiologi og samfunnsforskning. I stedet har hun arbeidet for å formidle potensialet i institusjonell etnografi til generelt å forbedre kvalitativ forskning (Widerberg, 2007). Også mange andre forskere innenfor det vi nå kan kalle en nordisk tradisjon for institusjonell etnografi, er opptatt av å unngå en dogmatisk forståelse og utøvelse av tilnærmingen. Flere, inkludert Widerberg, er i tillegg opptatt av at institusjonell etnografi må bringes mer i dialog med annen teori enn den som ligger til grunn for fremgangsmåten (Lund & Nilsen, 2019b; Magnussen & Nilsen, 2022; Mathiesen & Volckmar-Eeg, 2022; Nilsen & Breimo, 2023; Widerberg, 2019).

I tillegg til å være opptatt av institusjonell etnografis kapasitet til å forbedre kvalitativ forskning er vi redaktører opptatt av at fremgangsmåten kan bidra til at samfunnsforskning i enda større grad kommer folk utenfor akademia til nytte. Størstedelen av forfatterne i denne boken har mye erfaring med velferdsapparatet, og de er ikke bare opptatt av å forstå hvordan folks erfaringer knyttet til dette apparatet er sosialt organisert, men er også motivert av å kunne bidra til at velferdspolitik og velferdsprofesjonelles praksiser blir mer «for folk». I kapitlene sine viser de dermed også hvordan kunnskapen de har utviklet ved hjelp av institusjonell etnografi, innebærer nye måter å forstå på og har utfordret eller kan utfordre eksisterende praksiser.

Bokens inngang til den nordiske velferdsstaten

Selv om denne boken først og fremst handler om institusjonell etnografi, gir den også mange innblikk i de nordiske velferdsstatene – og særlig den norske. I alle kapitlene brukes forskning som berører velferdsstaten som

utgangspunkt for å skrive om erfaringer med institusjonell etnografi. Når vi studerer styring og motstand i norsk og nordisk kontekst, er det umulig å komme utenom velferdsstaten. I likhetens navn griper den velferdsambisiøse staten inn i livet vårt i en grad som ikke kan sammenliknes med andre demokratiske deler av verden (Rugkåsa, 2011; Widerberg, 2019). Den preger livet vårt gjennom lover og regler, velferdspolitiske ordninger og velferdsprofesjonelles praksiser og også ved å initiere og finansiere forskning som brukes til å definere, forstå og løse velferdsutfordringer. Statlig styring har utvilsomt bidratt og bidrar til rettferdighet og velferd i Norge. Disse positive styringseffektene, at velferdsstatens politikk, ordninger og praksiser er innhyllet i gode intensjoner, og at den generelle tilliten til staten er høy, gjør imidlertid at problematiske og uønskede virkninger av statens styring kan være vanskelige å få øye på og yte motstand mot. Det kan også være vanskelig å (inn)se hvordan vi alle, både velferdsprofesjonelle og borgere, inngår i styringen og bidrar til å reprodusere – og eventuelt kan bidra til å endre – denne.

Institusjonell etnografi kan bidra til å synliggjøre utilsiktede konsekvenser av velferdsordninger og velferdspolitikk. Flere forskere kritiserer at velferdsutfordringer individualiseres, og oppfordrer oss til å rette mer oppmerksomhet mot «systemet» (se f.eks. Brodtkorb & Rugkåsa, 2015; Dahlstedt & Lalander, 2018; Madsen, 2017). De teoretiske grunnsteinene i institusjonell etnografi tilsier at oppmerksomheten vår må rettes mot *både* individer og «systemer», og at disse i siste instans ikke kan skilles fra hverandre (Lund & Nilsen, 2019b). Som nevnt skal utforskningen vår rettere sagt favne både individers *arbeid* eller *virksomhet* og hvordan denne virksomheten er preget av *forståelser og måter å organisere menneskelig virksomhet på som preger menneskers virksomhet på tvers av tid og rom*. Disse forståelses- og organiseringsmåtene er skapt av folk gjennom historien og vil alltid være skapt mer av noen enn av andre. Ofte er de skrevet inn i institusjonelle tekster som kan distribueres på tvers av tid og rom, og som er effektive i å standardisere det vi gjør, på tvers av slike dimensjoner. Slike forståelses- og organiseringsmåter er imidlertid avhengig av at mennesker som lever og virker på et visst sted og til en viss tid, bruker dem og slik bidrar til å videreføre dem. De teoretiske røttene til institusjonell etnografi tilsier at det er i relasjoner mellom mennesker forståelser og gjøremåter blir til, spres og «stivner», men at det også er i disse de kan utfordres og demonteres.

Hvis vi skal forstå styring og identifisere muligheter for motstand mot problematiske og uønskede effekter av styring, må vi altså rette et

utforskende blikk mot ulike folks involvering i den. I nordisk velferdsforskning er det lang tradisjon for å stille seg på «klienters» og «brukeres» side og rette et kritisk blikk mot velferdspolitik og velferdsprofesjonelles praksiser. I institusjonell etnografi inntar vi et bestemt *ståsted*, som kan være for eksempel brukeres eller profesjonelles. Å innta ståstedet til noen betyr at vi søker å forstå hvordan et visst *institusjonelt kompleks*, det vil si et virksomhetsområde der flere institusjoner inngår, ser ut «på bakken». Vi vil se hvordan dette komplekset ser ut fra ståstedet til noen som «står» et bestemt sted innenfor det. «Kartet» over det aktuelle institusjonelle komplekset som utforskes, tegnes altså herfra og ikke fra et fugleperspektiv. Ofte kan vi oppdage at det er utfordringer i ståstedsinformantenes hverdagsliv som ikke er synlige, eller som bare er synlige på fordreide måter, dersom vi utforsker det institusjonelle komplekset fra et annet ståsted eller «ovenfra».

Som forskere kan vi ha som ambisjon å bidra til endring ved å rette oppmerksomheten mot de relasjonene de aktuelle erfaringene er en del av. I institusjonell etnografi betyr det imidlertid ikke at forskeren vender blikket bort fra ståstedsinformantene og kun kikker «utover» og «oppover». Tvert om kan forskningen vise at også ståstedsinformantene selv – ofte ikke helt bevisst – bidrar til å reprodusere styring som rammer dem selv eller andre, eller som kan gjøre det på et senere tidspunkt. Smith (2005) skriver at en avgjørende – og antakeligvis også ubehagelig – innsikt hun og andre medlemmer i kvinnebevegelsen fikk da de for alvor begynte å italesette egne erfaringer med å være kvinner, var at de selv bidro til å videreføre den mannsdominansen de ville til livs. I moderne, komplekse samfunn kan altså kunnskapsrike, velmenende mennesker som ønsker å øke eget eller andres handlingsrom, i praksis bidra til stillstand i eller forverring av sin eller andres situasjon.

Institusjonell etnografi er egnet til å utvikle kunnskap som ikke bidrar til å kategorisere mennesker som enten ofre eller undertrykkere, men som i stedet kan få frem hvordan vi alle inngår i og bidrar til – og kan yte motstand mot – styring. I en nordisk velferdsstatkontekst kan vi si at institusjonell etnografi hjelper oss å synliggjøre hvordan velferdsstatens ordninger, forståelsesmåter og arbeidsmåter bidrar til å objektivere både borgerne som ordningene og arbeidet skal hjelpe, og de profesjonelle eller frivillige som er ment å skulle hjelpe borgerne (Widerberg, 2019). Vår erfaring er at slik kunnskap kan åpne for erkjennelse og anerkjennelse som legger til rette for endring, både blant hjelpere og de som skal hjelpes.

Bokens organisering

Kapitlene i boken er sortert i tre deler. Den første delen inneholder kapitler som beskriver ulike måter å gjøre institusjonell etnografi på. Her er kapitler som gir en beskrivelse av en bestemt forskningsprosess, og kapitler som tar for seg bestemte metodiske grep i en slik prosess. Kapitlene i del 2 handler i større grad om de analytiske mulighetene som ligger i anvendelsen av sentrale begreper i institusjonell etnografi. I likhet med kapitlene i del 1 tar forfatterne utgangspunkt i egne forskningsprosjekter. Oppmerksomheten er imidlertid vendt mot de oppdagelsene forfatterne har gjort ved å bruke bestemte begreper. I den siste delen av boken er det særlig forskerrollen som tematiseres. Et kjennetegn ved flere av studiene som presenteres i boken, er at forskerne har egen erfaring med det de studerer. For eksempel har mange vært ansatte eller «brukere» i de institusjonelle kompleksene de forsker på – en tilhørighet som posisjonerer dem som en slags «insidere». Kapitlene tar opp noen utfordringer og dilemmaer forskere kan stå i som følge av slik erfaring. Selv om flere slike utfordringer og dilemmaer ikke er unike for forskere som bruker institusjonell etnografi, er de like fullt en del av forskeres *arbeid* med å gjøre slik forskning.

Del 1

Hilde Åsheims kapittel handler om hvordan hun brukte institusjonell etnografi til å utforske arbeidsavklaringsprosesser som involverte unge med psykiske vansker og Nav-ansatte. Selv om det generaliserende potensialet i institusjonell etnografi ikke ligger i utvikling av begreper, viser Åsheim også hvordan hun utviklet begrepet «institusjonell utholdenhet» i forbindelse med forskningsprosjektet kapitlet er basert på. Hun argumenterer også for nytten av å utvikle slike begreper. **Karianne Nyheim Stray** skriver om hva institusjonell etnografi betød for hennes forskning på oppfølgingsarbeid overfor sykmeldte. Forskningen ble gjort fra ståstedet til bakkebyråkrater i Nav. Nyheim Stray har selv jobbet i Nav og skriver derfor også om å forske på egen organisasjon.

Kira Saabye Christensen sitt kapittel handler om hva institusjonell etnografi betød for hennes forskning på barns overgang fra barnehage til skole. Hun utforsket den virksomheten barn og barnehageansatte gjør i denne overgangen, og hun brukte feltarbeid i studien sin. Dermed skriver hun både om hvordan hun gjorde slikt feltarbeid, og om å gjøre forskning

fra barns ståsted. **Ann-Torill Tørrisplass** skriver om interseksjonalitetsteori og institusjonell etnografi. Tørrisplass brukte både interseksjonalitetsteori og institusjonell etnografi i sin forskning på enslige mindreårige jenter med fluktbakgrunn og deres tilgang på offentlige velferdstjenester, men hun kom i etterkant frem til at hun egentlig ikke trengte interseksjonalitetsteori. I kapitlet tar hun oss med inn i denne prosessen.

Kapitlet til **Siri Christine Kvernmo Næss** handler om å gjøre institusjonell etnografi i et forskingsprosjekt hvor også andre forskere var involvert, og hvor hun ikke sto helt fritt til å velge fremgangsmåte. Kvernmo Næss viser derfor hvordan hun tilpasset bruken av institusjonell etnografi til sin situasjon. Forskningsprosjektet hun skriver om, handlet om pakkeforløp for kreft. Også **May-Linda Magnussen og Minela Košuta** skriver om et forskningsprosjekt hvor de ikke kunne velge fremgangsmåte helt fritt. Prosjektet handlet om unge voksnes erfaringer med sosial kontroll og vold i nære relasjoner. I sitt kapittel viser Magnussen og Košuta hvordan de gikk frem for å la institusjonell etnografi prege forskningsprosessen så mye som mulig.

Del 2

Siv Kristine Schröder sitt kapittel handler først om fremst om begrepene arbeid (*work*) og arbeidskunnskap (*work knowledge*), som på norsk ofte også omtales som «virksomhet» og «virksomhetskunnskap». Schröder viser hvordan disse begrepene hjalp henne å få øye på arbeid unge som selv kontaktet barnevernet, gjorde for å få hjelp i en vanskelig familiesituasjon. Hun argumenterer også for at arbeidsbegrepet i institusjonell etnografi kan synliggjøre barn og unge som aktører. I kapitlet til **Bård Bertelsen og Janne Lund** er begrepet bruddlinje (*disjuncture*) i søkelyset. Bertelsen og Lund viser hva begrepet har betydd for to ulike forskningsprosjekter. Det ene prosjektet handlet om virksomheten til foreldre som har gått gjennom samlivsbrudd, som nå har utfordringer knyttet til omsorgen for barna, og som har blitt kategorisert av profesjonelle som aktører i en «høykonflikt-sak» Det andre prosjektet handlet om skolestress, som ble utforsket fra ståstedet til jenter i videregående skole.

Josefine Jahreie og Ann Christin E. Nilsen skriver om begrepet ideologiske koder. I sitt kapittel rekapitulerer de Alison Griffith og Dorothy E. Smiths oppdagelse av at kjernefamilien fremdeles fungerer som ideologisk kode i Nord-Amerika. Med bakgrunn i to ulike studier viser Jahreie og

Nilsen hvordan barnehageansatte aktiverer en bestemt forståelse av «standardbarnet», og at også denne forståelsen kan forstås som en ideologisk kode. De argumenterer også for at denne ideologiske koden kan bidra til å reprodusere sosial ulikhet. **Linn-Marie Lillehaug Pedersen** skriver om begrepet objektivisering i sitt kapittel. Pedersen ser på hvordan bakkebyråkrater i Nav objektiviserer både de unge tjenestemottakerne og seg selv. Hun viser hva begrepet objektivisering betød for hennes studie av hvordan bakkebyråkrater i Nav gjør og reflekterer over tverrfaglig samarbeid i sitt arbeid med unge.

Kapitlet til **May-Linda Magnussen, Tale Steen-Johnsen og Katrine Mayora Synnes** handler om begrepet styringsrelasjoner. Med utgangspunkt i tre forskjellige forskningsprosjekter viser Magnussen, Steen-Johnsen og Synnes hvordan følelser og tilgang til ulike ststeder har bidratt til å gjøre objektivisering og styring synlig for dem. Mens to av prosjektene utforsker hverdagen til førsteamanuenser ved Universitetet i Agder, utforsker det tredje hverdagen til mannlige arbeidsledige polske migranter i Norge.

Del 3

Eric Kimathi sitt kapittel handler om hans erfaring med å forske på virksomhet knyttet til barn med fluktbakgrunn i barnehage. Kimathi har intervjuet både barnehageansatte som arbeider med barn med slik bakgrunn, samt foreldre til barn med slik bakgrunn. Han reflekterer over hvordan han delte ulike erfaringer med ulike informanter samtidig som informantene hadde erfaringer han selv ikke hadde. I kapitlet skriver han om hvordan disse likhetene og ulikhetene kan ha påvirket forskningen hans. Kapitlet til **Maiken Marie Jordal** handler om hvordan vi kan få frem og bruke våre egne – også vanskelige – erfaringer på en produktiv måte i forskningen vår. Jordal har brukt autoetnografi i sin institusjonell-etnografiske forskning og argumenterer for nytten av denne i kapitlet. Hun har også brukt Pierre Bourdieus begrep «radikal tvil». Forskningen hun baserer kapitlet på, handler om det som ofte kalles skolevegring.

Til sammen gir disse kapitlene et innblikk i både ulike temaer og ulike måter å gjøre forskning på. Fellesnevneren er institusjonell etnografi, og målet har vært å få frem erfaringer om hvordan vi kan ha nytte av – men også oppleve utfordringer med – å bruke denne forskningstilnærmingen. På ulike måter omhandler kapitlene en tilnærming som kan bidra til å gjøre sosiologien mindre fremmedgjørende, og som kanskje kan sette oss bedre

i stand til å utfordre det vi tror vi allerede vet om hvordan virkeligheten er sosialt organisert.

Forfatterbiografier

May-Linda Magnussen er professor i sosiologi ved Institutt for sosiologi og sosialt arbeid ved Universitetet i Agder. Hennes forskning, formidling og undervisning handler hovedsakelig om kjønn i familie- og arbeidsliv og om hverdagsliv, velferdsstat og migrasjon. Hun har en sentral rolle i forskningsgrupper og nettverk knyttet til institusjonell etnografi. Hun har skrevet kapitler til bøkene *I hjertet av velferdsstaten: En invitasjon til institusjonell etnografi* (Widerberg, 2015) og *Institutional ethnography in the Nordic region* (Lund & Nilsen, 2019a). Hun har også vært medredaktør for temanummeret «Institusjonell etnografi» i *Norsk sosiologisk tidsskrift* (2022).

Ann Christin Eklund Nilsen er professor i sosiologi ved Institutt for sosiologi og sosialt arbeid ved Universitetet i Agder. Hennes forskning handler i hovedsak om oppvekst, velferd, familie og profesjoner, både i Norge og i land i det globale sør. Sammen med Janne P. Breimo har Nilsen skrevet boken *Institusjonell etnografi. En innføring* (Nilsen & Breimo, 2023). Hun er også medredaktør for boken *Institutional ethnography in the Nordic region* (Lund & Nilsen, 2019a) og temanummeret «Institusjonell etnografi» i *Norsk sosiologisk tidsskrift* (2022). Hun har publisert en rekke artikler og bokkapitler både nasjonalt og internasjonalt.

Litteratur

- Brodtkorb, E. & Rugkåsa, M. (2015). Utfordringer for sosialt arbeid i dag. I I. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.). *Sosialt arbeid – en grunnbok* (s. 299–313). Universitetsforlaget.
- Dahlstedt, M. & Lalander, P. (Red.). (2018). *Manifest: För ett socialt arbete i tiden*. Studentlitteratur AB.
- Griffith, A. I. & Smith, D. E. (2004). *Mothering for schooling: Critical social thought*. Routledge.
- Lund, R. W. B. & Nilsen, A. C. E. (Red.). (2019a). *Institutional ethnography in the Nordic region*. Routledge.
- Lund, R. W. B. & Nilsen, A. C. E. (2019b). Introduction: Conditions for doing institutional ethnography in the Nordics. I R. W. B. Lund. & A. C. E. Nilsen (Red.), *Institutional ethnography in the Nordic region* (s. 3–20). Routledge.
- Nilsen, A. C. E & Breimo, J. P. (2023). *Institusjonell etnografi. En innføring*. Universitetsforlaget
- Madsen, O. J. (2017). *Den terapeutiske kultur*. Universitetsforlaget.

- Magnussen, M.-L. & Nilsen, A. C. E. (2022). Innledning [Temanummer om institusjonell etnografi]. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 6(1), 4–8. <https://doi.org/10.18261/nost.6.1.1>
- Mathiesen, I. H. & Volckmar-Eeg, M. G. (2022). En abduktiv tilnærming til institusjonell etnografi – et bidrag til sosiologisk kunnskapsutvikling [Temanummer om institusjonell etnografi]. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, 6(1), 9–23. <https://doi.org/10.18261/nost.6.1.2>
- Rugkåsa, M. (2011). Velferdsambisjøsitet – sivilisering og normalisering: Statlig velferdspolitikks betydning for forming av borgeres subjektivitet. *Norsk antropologisk tidsskrift*, 22(3–4), 245–256. <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-2898-2011-03-04-08>
- Smith, D. E. (1987). *The everyday world as problematic: A feminist sociology*. Northeastern University Press.
- Smith, D. E. (1999). *Writing the social: Critique, theory, and investigations*. University of Toronto Press.
- Smith, D. E. (2005). *Institutional ethnography. A sociology for people*. AltaMira.
- Smith, D. E. (2006). (Red.). *Institutional ethnography as practice*. Rowman & Littlefield.
- Smith, D. E. & Griffith, A. (2022). *Simply institutional ethnography. Creating a sociology for people*. University of Toronto Press.
- Widerberg, K. (2007). Institusjonell etnografi – en ny mulighet for kvalitativ forskning? *Sosiologi i dag*, 37(2), 7–28.
- Widerberg, K. (2015). En invitasjon til institusjonell etnografi. I K. Widerberg (Red.), *I hjertet av velferdsstaten. En invitasjon til institusjonell etnografi* (s. 13–31). Cappelen Damm Akademisk.
- Widerberg, K. (2019). In the name of the welfare state. Investigating ruling relations in a Nordic context. I R. W. B. Lund & A. C. E. Nilsen (Red.), *Institutional Ethnography in the Nordic Region* (s. 21–36). Routledge.